

עירית ירושלים
המחלקה לתרבות
האגף למפעלים תורניים

סיורים לאתרים יהודיים
מחוץ לרובע היהודי בעיר העתיקה

סיור מס' 4-1' ניסן תשמ"ב (30.3.82), שעה 2.30 אחה"צ .

מ פ ג ש : בשער שכס

בהדרכת עו"ד שבתי זכריה ומר זאב בר-טוב .

מסלול הסיור: שער שכס, הגלויים הארכיאולוגיים האחרונים מתחת לשער שכס. הישוב היהודי בצפון ירושלים שביץ החומות, בית "הדוקטור" חצר ר' משה ויטנברג, ישיבת "תורת חיים", בית הכנסת "איגוד לוחמי ירושלים".

ד פ י מ י ד ע ל ס י ו ר

כתב: עו"ד שבתי זכריה

ישיבת "תורת חיים" הכללית

בניין ישיבת "תורת חיים" נמצא ברובע המוסלמי בירושלים העתיקה, ברח' הגיא בואכה משער שכס לכוון "הכותל המערבי", מול נתיב ה"ויה דולורוזה" (ראח מפה), את הישיבה יסד הרב יצחק וינוגרד אשר עלה ארצה בשנת תרמ"ו (1886) מהעיר פינסק שברוסיה תחילה של הישיבה היה בבנין הכנסת "שבתי מחסה" ברובע היהודי. אח"כ עברה הישיבה לחצר חכ"ד בעבור מספר שנים וכש ר' יצחק חצר ובניין ברובע המוסלמי, קרוב ל"הר הבית" ובנה שם את הישיבה. "חנוכת הבית" במקום זה הייתה בשנת תרנ"ד (1894).

הוא קרא את הישיבה ע"ש אביו - ר' חיים וינוגרד. ר' יצחק וינוגרד ידוע היה בכינויו "ר' יצחק מחמיד".

עקב החבכרות העליה באותן שנים וכן בגלל הצפיפות ששררה ברובע היהודי, החלה החישובת היהודים להתפשט צפונה מהרובע היהודי והגיעה לרובע המוסלמי, עד לסמוך לשער שכס. יהודים שהגיעו בשנים אלה לירושלים בקשו לשכון קרוב ביותר ל"שער הבית".

"הישיבה הייתה - השניה בגודלה בירושלים. הראשונה הייתה ישיבת "עץ חיים", שמקום משכנה היה בחצר בית הכנסת ה"חורבה". ישיבת "תורת חיים" הייתה דוגמה של ישיבה ליטאית - "מתנבדית", אך למדו בה יהודים מכל העדות, בזמני שיא הגיע מספר תלמידי הישיבה לכדי 300, נפש .

.....

לישיבה היו 2 בנינים, וחצר שהכילה מספר דירות. הבנין הראשי בן 3 הקומות שבו נמצא "היכל הישיבה" גובל עם רח' הגיא. הבנין השני עומד מאחוריו ככוון מזרח. כדירות שבחצר התגוררו בזמנו ראשי הישיבה.

ר' יצחק היה גאון וחרף, מרביץ תורה ברבים. אך יחד עם זה הוא היה "בעל הפילה" מפורסם בעל קול ערב. מפורסמות הן ניגוני התפילה שלו של "הימים הנוראים". עד היום ממשיכים יהודי ירושלים להתפלל בניגוניו של ר' יצחק מתמיד.

ר' יצחק וינוגרד נפטר בשנת הרע"ג (1913). אחרי הסחלקותו נתמנה ל"ראש הישיבה" אחיו ר' יוסף אליהו וינוגרד - אשר ראוי היה לאותה איצטלה בזכות עצמו. לאחר פטירתו נתמנה ליורשו הרוחני, הרב הגאון ר' זרח אפשטיין גיסם של האחים הגאוניס. הרב אפשטיין ניהל את הישיבה יחד עם גיסו ר' שמחה וינוגרד.

בשנות 1920, 1921, 1936, עברו על יהודי ירושלים פרעות מצד הערבים. פרעות אלו לא פסחו על הישיבה. בשנת 1920 נשדד ונשרף חלק מבנין הישיבה והחלק הארי של ארכיון הישיבה הלך לטמיון.

הישיבה במקום זה התקיימה קרוב ל-40 שנה - משנת 1894 עד שנת 1936, היא השנה בה נסתיים הישוב היהודי בכל - הרובע המוסלמי. לפני חורבן הרובע היהודי ב-1948, באותה שנה עברה הישיבה ל"בתי אורנשטיין" - סמוך לשכונת "זכרון משה". אולם הנכסים היהודיים באיזור זה, עדיין קיימים. מוסדות התורה והחסד ברובם הגדול שוממים וחרבים עד היום.

יוזכר כאן, כי עוד בשנת תרצ"א - (1931), שכרה הישיבה שומר ערבי מדרי הסניכה - כדי שישגיח על בניני הישיבה. תמורת עבודת ההשגחה, קיבל השומר דיוור לו ולמשפחתו בחצר הישיבה. השומר מת בשנת 1948 ואחיו המשיך בתפקידו אחריו.

ארכיון שבתאי זכוריה להולדת ירושלים

בסוף שנות ה-40, לרגל של הישיבה. זאת מלבד היו כ-3,000 ספרי קודש. המשגיח הערבי שמר על "היכל הישיבה" ורהיטיו כמשך 31 שנים, דהיינו מאז חרבה הישיבה עד יום שחרור ירושלים במלחמת "ששת הימים" (1967) "ההיכל" וכו' - הבימה "ארוץ הקודש" "עמוד התפילה" ושאר רהיטי הישיבה, ואוצר ספרי הקודש נשארו חקינים עד היום, על רקע חורבן בתי הכנסת, בתי המדרש והישיבות בעיר העתיקה בתקופת השלטון הירדני, בלטה במיוחד העובדה כי ניין ישיבת "תורת חיים", הוא המוסד היהודי - כמעט היחיד - שניצל מהרס.

.....

מיד אחרי מלחמת "ששת הימים" החלו בפעולות לשקום אבנין הישיבה. הנושא של הנוכח הישיבה
היה הנושא של הנוכח הישיבה. הנושא של הנוכח הישיבה, למנוע

כדי לקדם את פעולות השקום נוסדה ע"י הפעילים - בשנת 1968, אגודה שנקראה בשם "איגוד
לוחמי ירושלים העתיקה". הפעילים - ברובם השתתפו בעבר במלחמת ישראל.

ביזמת האגודה שוקם ושופץ בנין "הישיבה" מאז המקום משמש שוב לתורה ותפילה.
התפילות מחקימות באופן רצוף בכל שבת ומועד. כמו כן מחקימים במקום באופן קבוע -
שעורים בתלמוד והלכה. הפעילים יסרו גם קופת גמ"ח בשם: "מבוא הכותל". פעילי המקום
רואים עצמם כגרעין ראשון לקראת שקום הבתים היהודיים ומוסדות התורה והחסד -
הנוספים הנמצאים באזור.

כאן יסופר כי בחול המועד סוכות-תשל"ח / החקיים בהיכל "הישיבה" - כנס של בני
תורה - ללמוד הנושאים של הלכות "הקודש והמקדש". באותו כנס מסרו נציגי האגודה -
למשתתפי הכנס, דבר המצאם של הבתים והחצרות היהודיים באזור ועוררו את בני הנוער
לעשות למען שקומו של הרכוש הזה. בעקבות זאת, אמנם ננקטה יזמה ונעשו פעולות שפוע
ושקום של מספר בתים באזור, פעולות השקום בוצעו ע"י אגודה שקמה לצורך זה הנקראת -
אגודה להחזרה עטרה ליושנה". שופצו שוקמו עד כה - בית "עדת המוגרביים" ברח' מעלה
חלדיה (לשעבר רח' חברון). חצר ישיבת "חיי עולם", "כולל גליציה" ועוד. כיום
גרות באזור מספר משפחות יהודיות, בבית "עדת המוגרביים" נוסדה לפני 31 שנים -
ישיבת "תורת כהנים".

ארכיון שבתאי זכריה לתולדות ירושלים

3/.....